

Fortsatt svenskt deltagande i den militära utbildningsinsatsen i norra Irak

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet regeringens proposition 2015/16:40 Fortsatt svenskt deltagande i den militära utbildningsinsatsen i norra Irak och 4 följdmotioner.

Utskottet föreslår att riksdagen medger att regeringen ställer en svensk väpnad styrka bestående av högst 120 personer till förfogande till utgången av december månad 2016 för att på irakisk inbjudan delta i den militära utbildningsinsats som genomförs av koalitionen mot Isil (Islamiska staten i Irak och Levanten) i norra Irak. Utskottet föreslår vidare att riksdagen avslår samtliga fyra följdmotioner i betänkandet.

I betänkandet finns sju reservationer och ett särskilt yttrande.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Bakgrund	5
Propositionens huvudsakliga innehåll	6
Utskottets överväganden.....	7
Fortsatt svenskt deltagande i den militära utbildningsinsatsen i norra Irak	7
Reservationer	14
1. Förankring av internationella insatser, punkt 2 (M, C).....	14
2. Förankring av internationella insatser, punkt 2 (KD)	14
3. Insatsens långsiktighet, punkt 3 (KD)	15
4. Inriktning och omfattning på koalitionen och Sveriges stödinsatser, punkt 5 (SD)	16
5. Inriktning och omfattning på koalitionen och Sveriges stödinsatser, punkt 5 (KD).....	16
6. Försvarsbudgeten, punkt 6 (SD).....	17
7. Iraks konstitution, humanitära frågor m.m., punkt 7 (SD).....	18
Särskilt yttrande.....	19
Försvarsbudgeten, punkt 6 (M, C).....	19
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	20
Propositionen	20
Följdmotionerna	20

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Fortsatt svenskt deltagande i den militära utbildningsinsatsen i norra Irak

Riksdagen medger att regeringen ställer en svensk väpnad styrka bestående av högst 120 personer till förfogande till utgången av december månad 2016 för att på irakisk inbjudan delta i den militära utbildningsinsats som genomförs av koalitionen mot Isil i norra Irak.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2015/16:40.

2. Förankring av internationella insatser

Riksdagen avslår motionerna

2015/16:3277 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 3 och

2015/16:3278 av Karin Enström m.fl. (M, C) yrkande 1.

Reservation 1 (M, C)

Reservation 2 (KD)

3. Insatsens långsiktighet

Riksdagen avslår motionerna

2015/16:3276 av Allan Widman m.fl. (FP) i denna del och

2015/16:3277 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 1.

Reservation 3 (KD)

4. Förutsättningar och bedömningsunderlag för insatsen m.m.

Riksdagen avslår motion

2015/16:3278 av Karin Enström m.fl. (M, C) yrkandena 2–4.

5. Inriktning och omfattning på koalitionen och Sveriges stödinsatser

Riksdagen avslår motionerna

2015/16:3274 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkandena 4 och 5,

2015/16:3276 av Allan Widman m.fl. (FP) i denna del och

2015/16:3277 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkandena 2 och 4.

Reservation 4 (SD)

Reservation 5 (KD)

6. Försvarsbudgeten

Riksdagen avslår motion

2015/16:3274 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkande 1.

Reservation 6 (SD)

7. Iraks konstitution, humanitära frågor m.m.

Riksdagen avslår motion

2015/16:3274 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkandena 2 och 3.

Reservation 7 (SD)

Stockholm den 8 december 2015

På sammansatta utrikes- och försvarsutskottets vägnar

Kenneth G Forslund

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kenneth G Forslund (S), Jan R Andersson (M), Alexandra Völker (S), Paula Holmqvist (S), Karin Enström (M), Olle Thorell (S), Björn Söder (SD), Lena Asplund (M), Kent Härstedt (S), Daniel Bäckström (C), Pernilla Stålhammar (MP), Sofia Arkelsten (M), Maria Andersson Willner (S), Roger Richtoff (SD), Stig Henriksson (V) och Mikael Oscarsson (KD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I proposition 2015/16:40 Fortsatt svenskt deltagande i den militära utbildningsinsatsen i norra Irak föreslår regeringen att riksdagen bemyndigar regeringen att ställa en svensk väpnad styrka bestående av högst 120 personer till förfogande till utgången av december månad 2016 för att på irakisk inbjudan delta i den militära utbildningsinsats som genomförs av koalitionen mot Isil i norra Irak.

Propositionen har hänvisats till utrikesutskottet. Utrikes- och försvarsutskotten har därefter beslutat, med stöd av 7 kap. 7 § riksdagsordningen, att bereda propositionen och tillhörande motioner i ett sammansatt utrikes- och försvarsutskott (UFöU).

Den 18 september besökte Iraks talman, Saleem Al-Jbori, riksdagen på inbjudan av riksdagens talman Urban Ahlin. Under besöket i riksdagen mötte den irakiske talmannen bl.a. också ledamöter i utrikesutskottet och försvarsutskottet.

Den 24 september 2015 fick utrikesutskottet och försvarsutskottet information om genomförandet av Sveriges deltagande i den militära utbildningsinsatsen i norra Irak från kabinetssekreterare Annika Söder, Utrikesdepartementet, statssekreterare Jan Salestrand, Försvarsdepartementet samt generallöjtnant Dennis Gyllensporre, Försvarsmakten.

Den 17 november 2015 genomförde kabinetssekreterare Annika Söder från Utrikesdepartementet, statssekreterare Jan Salestrand från Försvarsdepartementet och överbefälhavare Micael Bydén från Försvarsmakten en föredragning om regeringens förslag i proposition 2015/16:40.

Den 19 november genomförde utrikesminister Margot Wallström och försvarsminister Peter Hultqvist en föredragning om det internationella samarbetet mot Isil mot bakgrund av att Frankrike åberopat, och fått stöd för, att aktivera artikel 42.7 i fördraget om Europeiska unionen.

Under ärendets beredning har Folkpartiet liberalerna (FP) bytt namn till Liberalerna (L).

Fyra följdmotioner har väckts med anledning av propositionen.

Bakgrund

Den 17 juni 2014 antog Förenta nationernas (FN:s) säkerhetsråd resolution 2161 (2014) vilken bekräftade FN:s tidigare införda restriktiva åtgärder i form av riktade åtgärder, reserestriktioner och frysning av tillgångar samt vapenembargo i förhållande till al-Qaida och associerade grupper med m.m. Isil är sedan tidigare listat för sådana åtgärder.

I ett brev från Iraks dåvarande utrikesminister till FN:s generalsekreterare den 25 juni 2014 efterfrågade Irak hjälp med att bekämpa Isil genom bl.a. utbildningsstöd och materiellt stöd till det irakiska försvaret.

Den 15 augusti 2014 antog FN:s säkerhetsråd resolution 2170 (2014) om kollektiva och nationella åtgärder mot Isil, Nusrafronten och andra grupper med kopplingar till al-Qaida och mot de brott som grupperna begår i Irak och Syrien.

I september 2014 tillkännagav USA:s president att man avsåg att bilda en internationell koalition mot terroristorganisationen Isil och kort därefter anslöt sig Sverige till koalitionen.

Den 20 september 2014 välkomnade Irak militärt stöd i kampen mot Isil genom ett brev till FN:s säkerhetsråds ordförande.

Den 24 september 2014 antogs resolution 2178 (2014) i säkerhetsrådet i vilken staterna åläggs att, inom ramarna för nationell lagstiftning och folkrätt, vidta åtgärder för att bemöta hotet från utländska terroriststridande.

Den 20 november 2015 antog säkerhetsrådet resolution 2249 (2015). Genom resolutionen framhålls bl.a. vikten av att det internationella samfundet ökar ansträngningarna att förhindra och bekämpa bl.a. Isils terroristverksamhet.

I proposition 2014/15:104, överlämnad till riksdagen den 9 april 2015, föreslog regeringen att riksdagen skulle medge att en väpnad styrka om högst 120 personer skulle ställas till förfogande för deltagande i den militära utbildningsinsatsen genomförd av koalitionen mot Isil i norra Irak. Riksdagen biföll regeringens förslag den 3 juni 2015 (bet. 2014/15:UFöU4, rskr. 2014/15:216).

På uppdrag av Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) lämnade Försvarsmakten den 10 september 2015 en redovisning av förutsättningarna för ett eventuellt fortsatt bidrag under 2016 till den militära utbildningsinsats som koalitionen mot Isil bedriver i norra Irak.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att riksdagen medger att regeringen ställer en svensk väpnad styrka till förfogande till utgången av december månad 2016 för att delta i den militära utbildningsinsats som genomförs av koalitionen mot Isil i norra Irak på inbjudan av den irakiska regeringen. Det svenska bidraget utgörs av en styrka om högst 35 personer med uppgiften att utbilda det irakiska försvaret i syfte att bidra till dess förmåga att stå emot Isils framryckning. Styrkan ska, om behov uppstår, kunna förstärkas tillfälligt av en styrka bestående av högst 85 personer. I propositionen redogör regeringen för situationen i Irak och för det internationella samfundets engagemang i landet. Regeringen redogör även för insatsens folkrättsliga grund samt redovisar sina överväganden för det svenska deltagandet och bidragets ekonomiska konsekvenser.

Utskottets överväganden

Fortsatt svenskt deltagande i den militära utbildningsinsatsen i norra Irak

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bifaller regeringens proposition 2015/16:40 Fortsatt svenskt deltagande i den militära utbildningsinsatsen i norra Irak. Riksdagen avslår motionsyrkanden om förankring av internationella insatser, insatsens långsiktighet, förutsättningar och bedömningsunderlag för insatsen m.m., inriktning och omfattning på koalitionen och Sveriges stödinsatser, försvarsbudgeten och Iraks konstitution, humanitära frågor m.m.

Jämför reservationerna 1 (M, C), 2 (KD), 3 (KD), 4 (SD), 5 (KD), 6 (SD) och 7 (SD) samt särskilt yttrande (M, C).

Motionerna

Sverigedemokraterna anför i kommittémotion 2015/16:3274 av Julia Kronlid m.fl. yrkande 1 att regeringen i sina kommande budgetförslag ska skjuta till medel till försvarsbudgeten för att kompensera för den ekonomiska påfrestning som Försvarsmakten utsätts för i och med insatsen i Irak och eventuell materiell stöd. I yrkande 2 framförs att regeringen bör verka för att öka de humanitära insatserna i konfliktområdena i Irak. I yrkande 3 uppmanas regeringen att verka för autonomi för kristna på Nineveslätten och för de kurdiska delarna av Irak. I yrkande 4 uppmanas regeringen att verka för att även kristna självförsvarsgrupper inkluderas i koalitionen stödinsatser. I yrkande 5 framförs vikten av att regeringen utreder behov och möjligheter till materiell stöd till bl.a. irakiska och kurdiska styrkor. Det anges särskilt i motionen att krigsmateriel för strid inte avses utan att det i stället är exempelvis kommunikationslösningar och sjukvårdsutrustning som åsyftas.

Folkpartiet (numer Liberalerna) anför i kommittémotion 2015/16:3276 av Alan Widman m.fl. att Sverige ska erbjuda Kurdistans regionala regering militärt stöd, inklusive vapen. Det anges att sådan utrustning bl.a. skulle kunna vara transportfordon och understödsvapen med ammunition. Det anges även att det med sådan utrustning kan komma att följa ett behov av medföljande teknisk personal för utbildning, underhåll och drift. Vidare framhålls att Sverige bör uttrycka att engagemanget i Irak är långsiktigt.

Kristdemokraterna anför i kommittémotion 2015/16:3277 av Mikael Oscarsson m.fl. yrkande 1 att insatser likt den i Irak måste bedrivas långsiktigt. I yrkande 2 anför att insatsen i Irak ska utökas. I yrkande 3 betonas det angelägna att i riksdagen förankra kommande förslag om internationella

insatser. I yrkande 4 framförs att Sverige ska se över möjligheterna att stödja Kurdistans regionala regering med krigsmateriel.

Moderaterna och Centern anför i kommittémotion 2015/16:3278 av Karin Enström m.fl. yrkande 1 att det är viktigt att regeringen inför kommande förslag om fredsfrämjande insatser återgår till ordningen att säkerställa att det finns en bred samsyn kring förslaget. I yrkande 2 framhålls vikten av att utvärdera det svenska förbandets erfarenheter för att ta vara på lärdomar i en förlängd insats. Erfarenheterna från den inledande fasen bör återrapporteras till riksdagen. I yrkande 3 betonas behovet av att göra en helhetsbedömning av säkerhetsläget i Irak och dess påverkan på den svenska insatsen. Regeringen uppmanas att snarast redovisa sin bedömning av säkerhetsläget till riksdagen. I yrkande 4 understryks det angelägna i att det finns tydliga bilaterala avtal med Irak när det gäller statusen för de medarbetare som ingår i insatsen. De bilaterala avtalen med Irak måste även omfatta de aspekter som vanligtvis inkluderas i ett s.k. SOFA-avtal (Status of Forces Agreement).

Utskottets ställningstagande

Utskottet upprepar, i likhet med i betänkande 2014/15:UFöU4, sitt fördömande av Isils grova, systematiska och omfattande övergrepp mot de mänskliga rättigheterna och den internationella humanitära rätten. Utskottet framhåller sitt stöd till den internationella koalitionen mot Isil, och står bakom att Sverige ingår i koalitionen. Utskottet framhåller även att den internationella koalitionen insatser är av central vikt för att främja fred och säkerhet i främst Irak och Syrien och understryker att insatser av olika karaktär som syftar till att stå emot Isil är viktiga även för säkerheten i Europa och i Sverige. Utskottet välkomnar säkerhetsrådets resolution 2249 (2015) om internationell samverkan för att förhindra och bekämpa bl.a. Isils terroristverksamhet, med respekt för internationell rätt.

Utskottet välkomnar att EU:s medlemsstater står bakom att Frankrike efter Isils avskyvärda terrorattack i Paris åberopat artikel 42.7 i fördraget om Europeiska unionen som anger att medlemsstaterna är skyldiga att med alla till buds stående medel stödja en medlemsstat som utsätts för ett väpnat angrepp på sitt territorium. Utskottet konstaterar att det under utrikes- och försvarsministerns gemensamma föredragning för utskottet den 19 november 2015 framhölls att Frankrike betonat vikten av insatser i bl.a. Irak. Utskottet noterar vidare regeringens ståndpunkt om vikten av att den militära utbildningsinsatsen i norra Irak förlängs i enlighet med vad som föreslås i propositionen samt att regeringen avser att återkomma när det gäller möjliga andra insatser, inklusive finansiering, med anledning av att artikel 42.7 i fördraget om Europeiska unionen har aktiverats.

Utskottet understryker att en förutsättning för att framgångsrikt bekämpa Isil och stabilisera Irak är att landets bakomliggande problem när det gäller politiskt inflytande för landets etniska och religiösa grupper hanteras. Utskottet understryker vikten av ett effektivt genomförande av den irakiska

regeringens reformpaket från augusti 2015, som bl.a. syftar till en ökad inkludering i styrningen av Irak, minskade sekteristiska spänningar, minskad korruption och en effektivare statsförvaltning.

Utskottet konstaterar att den internationella koalitionen militära plan för Irak initialt syftar till att hindra Isils framryckningar för att sedan besegra organisationen. Utskottet välkomnar att koalitionen militära plan för Irak utgör en del i en bredare strategi som även inkluderar exempelvis diplomati och humanitära åtgärder. Utskottet konstaterar att en politisk lösning på konflikten i Syrien är nödvändig för att på sikt betvinga Isil som helhet.

Utskottet noterar regeringens bedömning att utbildningen och rådgivningen inom ramen för den pågående insatsen har tagits väl emot av de förband Sverige stöder i norra Irak, och att Sverige hittills har bidragit med utbildning inom bl.a. sjukvård, folkrätt, strid i bebyggelse samt när det gäller att detektera improviserade sprängladdningar. Utskottet noterar även att rådgivning i försvarsstrid har genomförts.

Utskottet konstaterar att syftet med Sveriges utbildningsinsats inom ramen för den internationella koalitionen mot Isil även fortsättningsvis är att stärka det irakiska försvarets förmåga att stå emot Isils framryckning. Utskottet konstaterar vidare att det svenska styrkebidraget till koalitionen mot Isil även i fortsättningen kommer att verka i norra Irak och ha rådgivning och utbildning av de irakiska försvarsstyrkorna som uppgift. Utskottet konstaterar också att det svenska styrkebidraget även fortsättningsvis kommer att stå under nationell svensk ledning och kontroll.

Utskottet konstaterar att den folkrättsliga grunden för den militära utbildningsinsatsen enligt propositionen utgörs av Iraks inbjudan till det internationella samfundet att bistå med stöd för att bekämpa Isil samt de bilaterala överenskommelser som Irak ingår med deltagande stater om bl.a. styrkornas uppgifter. Utskottet noterar vidare att FN:s säkerhetsråd i resolution 2170 (2014) fördömt Isils agerande och konstaterat att bl.a. Isil utgör ett hot mot internationell fred och säkerhet. Utskottet noterar i detta sammanhang också säkerhetsrådets resolution 2249 (2015) som nämns ovan.

Utskottet noterar att regeringen anger i sin proposition att det svenska bidraget kan komma att behöva anpassas under 2016 givet koalitionen lösa sammansättning och det föränderliga läget på marken i Irak. Utskottet noterar också att motsättningarna mellan olika kurdiska partier i den autonoma regionen Kurdistan har accentuerats på senare tid. Utskottet framhåller det angelägna i att säkerställa att den svenska militära utbildningsinsatsen förblir relevant och genomförbar även i en föränderlig politisk miljö. Utskottet förutsätter att riksdagen, genom de berörda utskotten eller i kammaren, får information vid en eventuell anpassning av det svenska bidraget.

Utskottet välkomnar att folkrätten och mänskliga rättigheter är centrala aspekter i planeringen och genomförandet av utbildningsinsatsen och att FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 (2000) är en integrerad del i den svenska insatsen. Det innebär bl.a. att svensk personal är utbildad i resolution 1325 samt att den utbildning som styrkan bidrar med inkluderar folkrätt och

mänskliga rättigheter, inklusive resolution 1325. Utskottet vill i detta sammanhang påminna om att det i enlighet med Sveriges nationella handlingsplan för resolution 1325 betonar att Sverige som medlem i FN ska bidra till att genomföra resolutionerna 1325 och 1820 genom aktiviteter på tre nivåer: nationellt, regionalt och globalt. Resolutionernas åtaganden bör genomsyra det svenska förbandets verksamhet. Utskottet vill även framhålla vikten av att de relaterade resolutionerna 1888 (2009), 1889 (2009), 1960 (2010), 2106 (2013), 2122 (2013) och 2242 (2015) också genomförs. Utskottet vill dessutom återropa utrikesutskottets och försvarsutskottets betänkanden 2013/14:UU7 om kvinnor, fred och säkerhet respektive 2012/13:FöU14 om jämställdhet och genusfrågor. Utskottet noterar i detta sammanhang även att utrikesutskottet för närvarande bereder ett betänkande om säkerhetsrådsresolution 1325.

Utskottet erinrar om att riksdagen tidigare har redovisat sin syn på att utnyttja den del av mandatet som tar sikte på en eventuell tillfällig evakuerings- och förstärkningsinsats (bet. 2007/08:UFöU4 Nationell strategi för svenskt deltagande i internationell freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet). Ett behov av snabba nationella förstärkningar kan inte uteslutas. Av det skälet är det viktigt att det på förhand finns en av riksdagen beslutad marginal att ta i anspråk för förstärknings- och evakueringsinsatser. Denna marginal ska dock inte vara större än vad som är nödvändigt i varje enskilt fall. Utskottet noterar att den planerade svenska militära insatsen på plats i norra Irak kommer att utgöras av 35 personer till utgången av december månad 2016, medan den begärda personalramen är högst 120 personer. Utskottet förutsätter att riksdagen, genom de berörda utskotten eller i kammaren, får information i anslutning till att en beslutad marginal för förstärknings- och evakueringsinsatser tas i anspråk. Utskottet påminner om att en större, permanent ökning av den svenska truppinsatsen utöver ca 35 personer inte kan genomföras utan att ett nytt beslut fattas av riksdagen.

Utskottet vill understryka betydelsen av att insatsen har tillgång till kvalificerade sjukvårdsresurser. Utskottet konstaterar att en sjukvårdskomponent, enligt uppgift från Utrikesdepartementet, även i fortsättningen ingår i det svenska förbandet.

I två motioner framhålls vikten av att förankra kommande förslag om svenskt deltagande i internationella fredsfrämjande insatser i syfte att säkerställa att det finns en bred samsyn i riksdagen. Utskottet konstaterar att enligt 15 kap. 16 § regeringsformen får en svensk väpnad styrka sändas till ett annat land om riksdagen medger det, om det är medgivet i en lag som anger förutsättningarna för åtgärden eller om skyldigheten att vidta åtgärden följer av en internationell överenskommelse eller en förpliktelse som har godkänts av riksdagen.

I två motioner anförs att Sveriges fredsfrämjande engagemang i Irak bör vara långsiktigt. Utskottet konstaterar att regeringen i proposition 2015/16:40 föreslår att riksdagen medger en insats under 2016. Utskottet anser att det inte är lämpligt att i nuläget ta ställning till frågan om ett engagemang bortom 2016

och konstaterar att ett sådant ställningstagande måste avvakta bl.a. en analys av de erfarenheter som görs under den nu aktuella insatsen. Utskottet lyfter även fram att Sveriges samlade engagemang i Irak är brett. Sverige har ett omfattande humanitärt bistånd till Irak. Sverige har även ett utvecklingssamarbete med Irak som i vissa delar förlängts till 2016. Enligt uppgift från Utrikesdepartementet har regeringen även beslutat om ett svenskt bidrag till UNDP:s nyinrättade fond för stabiliseringsinsatser i Irak. En ny femårig regional strategi (2016–2020) för Mellanöstern och Nordafrika är under utarbetande, liksom en strategi för Syrienkrisen (2016–2020) som enligt uppgift från Utrikesdepartementet även kommer möjliggöra stöd till samhällsfunktioner i Syriens grannländer.

I en motion framhålls behovet av att utvärdera det svenska förbandets erfarenheter för att ta vara på lärdomar från insatsen. I samma motion anförs också att det finns ett behov av att göra en helhetsbedömning av säkerhetsläget i Irak och dess påverkan på den svenska insatsen. I motionen understryks också att det måste finnas tydliga bilaterala avtal med Irak när det gäller statusen för de medarbetare som ingår i insatsen.

När det gäller utvärdering kan utskottet konstatera att det av propositionen framgår vilka uppgifter som utförts av det svenska förbandet, och att regeringens bedömning, som refereras till ovan, är att utbildningen och rådgivningen har tagits väl emot av de förband Sverige stöder i norra Irak. Utskottet erinrar även om att representanter för regeringen och Försvarmakten den 24 september 2015 föredrog genomförandet av Sveriges deltagande i den militära utbildningsinsatsen i norra Irak för utrikesutskottet och försvarsutskottet. Vidare konstaterar utskottet att representanter för regeringen och Försvarmakten, i samband med en föredragning för utskottet den 17 november 2015, framhöll att den svenska militära utbildningsinsatsen hade rönt stor uppskattning i både Bagdad och Erbil. Utskottet konstaterar också att det vid samma föredragning betonades att insatsen fungerade väl och att den gjorde skillnad.

När det gäller säkerhetsläget i Irak kan utskottet, i likhet med vad som anges i propositionen, konstatera att det finns en risk för att den svenska personalen utsätts för ett väpnat angrepp och att situationen är sådan att den behöver agera på ett sätt som går utöver självförsvar av den egna personen, och att det svenska bidraget kommer att organiseras och utrustas för att hantera sådana situationer. Utskottet erinrar också om att det inom ramen för propositionen föreslås att det ska finnas en möjlighet att tillfälligt förstärka de militära insatser som Sverige genomför genom att tillföra en förstärknings- och evakueringsstyrka. Utskottet konstaterar vidare att det vid föredragningen den 17 november 2015 uppgavs att säkerhetsläget i norra Irak är stabilt med undantag för fronten.

När det gäller frågan om status för de medarbetare som ingår i den svenska insatsen framhåller utskottet att Sverige, i likhet med övriga deltagande stater, genom skriftväxling med Iraks regering har ingått en överenskommelse om att

den svenska personalens rättsliga ställning motsvarar den för administrativ och teknisk personal under Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser.

I en motion förespråkas att Sverige bör tillhandahålla militär utrustning till Kurdistans regionala regering. I en annan motion framförs att Sverige bör se över möjligheterna att stödja Kurdistans regionala regering med krigsmateriel. I samma motion föreslås att insatsen i Irak ska utökas. I en annan motion yrkas att behov och möjligheter till materiellt stöd, i andra former än krigsmateriel för strid, till bl.a. irakiska och kurdiska styrkor bör utredas. I denna motion uppmanas regeringen även att verka för att kristna självförsvarsgrupper inkluderas i koalitionen stödsatser.

Utskottet konstaterar att det i nuläget har att ta ställning till regeringens förslag om att bidra till koalitionen militära utbildningsinsats under 2016. Utskottet konstaterar vidare i detta sammanhang även att Sverige, som redovisats ovan, bidrar med biståndsinsatser för att stabilisera Irak. När det gäller frågan om krigsmaterielexport framhåller utskottet ånyo att krigsmateriel endast får exporteras om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik samt att Inspektionen för strategiska produkter som fristående myndighet har till uppgift att pröva ansökningar om tillstånd i enlighet med regelverket. I frågan om koalitionen stöd till kristna självförsvarsstyrkor konstaterar utskottet att irakiska försvarsstyrkor erhåller militär utbildning av koalitionen. Enligt uppgift från Utrikesdepartementet kan det förekomma kristna och jezidiska enheter i de irakiska försvarsstyrkorna.

Utskottet noterar att regeringen beräknar att kostnaden för det svenska bidraget under 2016 kommer att uppgå till högst 115 miljoner kronor, och att kostnaderna ska belasta anslaget 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

När det gäller motionsyrkandet om att regeringen i kommande budgetförslag bör skjuta till medel till försvarsbudgeten för att kompensera för den ekonomiska påfrestning som Försvarsmakten utsätts för i och med den militära utbildningsinsatsen kan utskottet konstatera vad som anges ovan, att kostnader för insatsen ska belasta anslaget 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap. I regeringens budgetproposition för 2016 (utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap) föreslås att anslaget 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt får användas för särutgifter för den verksamhet med förband utomlands som Försvarsmakten genomför efter beslut av riksdag och regering. Vidare föreslås att anslaget får användas för Sveriges del av de gemensamma kostnader som kan komma att uppstå i samband med EU-ledda insatser internationellt, som finansieras via den s.k. Athenemekanismen. Vidare föreslås att anslaget får användas för särutgifter för Försvarsmaktens bidrag till insatser internationellt som inte innebär sändande av väpnad styrka till andra länder, förutom militärobservatörer, samt sekundering av personal till internationella stabsbefattningar kopplade till pågående insatser. Enligt regeringens förslag ska anslaget 1:2 därmed inte kunna användas till att

finansiera andra delar av Försvarsmaktens verksamhet. Utskottet konstaterar att utgiftsområde 6 i budgetpropositionen har beretts av försvarsutskottet i ett betänkande som justerades den 1 december 2015. Betänkandet beslutas i kammaren den 16 december 2015. Det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet konstaterar vidare att riksdagen får återkomma till förslag som rör framtida fördelning av statsbudgeten inom ramen för riksdagens budgetprocess.

I en motion framhålls att Sverige bör öka de humanitära insatserna i konfliktområdena i Irak. Utskottet kan i detta sammanhang konstatera att Sverige är en betydande humanitär givare till Irak, och att det humanitära biståndet sedan 2014 överstiger 300 miljoner kronor. Vad gäller stabiliseringsstöd och utvecklingssamarbete hänvisas till vad som redovisats ovan.

I en motion anförs att regeringen bör verka för autonomi för kristna på Nineveslätten och för de kurdiska delarna av Irak. Utskottet framhåller i detta sammanhang återigen att Sverige erkänner Iraks suveränitet och landets rätt att besluta om konstitutionella strukturer, inklusive graden av självstyre för olika grupper inom ramen för Iraks federala konstitutionella system.

Enligt 15 kap. 16 § regeringsformen får en svensk väpnad styrka sändas till ett annat land om riksdagen medger det, om det är medgivet i en lag som anger förutsättningarna för åtgärden eller om skyldigheten att vidta åtgärden följer av en internationell överenskommelse eller en förpliktelse som har godkänts av riksdagen. Utskottet delar regeringens bedömning att riksdagens medgivande i detta fall krävs för att Sverige ska kunna delta i den internationella insatsen i norra Irak med en väpnad styrka.

Utskottet konstaterar att när riksdagen bemyndigar regeringen att sända en svensk väpnad trupp på uppdrag i ett annat land är det ett beslut som innebär ett betydande ansvar. Som tragiska erfarenheter har visat kan förluster av människoliv i samband med fredsfrämjande uppdrag och krishanteringsinsatser inte uteslutas.

Mot ovanstående bakgrund föreslår det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet att riksdagen bifaller proposition 2015/16:40 och avslår motionerna 2015/16:3274 (SD) yrkandena 1–5, 2015/16:3276 (FP) yrkande 1, 2015/16:3277 (KD) yrkandena 1–4 och 2015/16:3278 (M, C) yrkandena 1–4.

Utskottet förordar därmed att riksdagen medger att regeringen till utgången av december månad 2016 ställer en svensk väpnad styrka bestående av högst 120 personer till förfogande för att på irakisk inbjudan delta i den militära utbildningsinsats som genomförs av koalitionen mot Isil i norra Irak.

Reservationer

1. Förankring av internationella insatser, punkt 2 (M, C)

av Jan R Andersson (M), Karin Enström (M), Lena Asplund (M), Daniel Bäckström (C) och Sofia Arkelsten (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2015/16:3278 av Karin Enström m.fl. (M, C) yrkande 1 och
avslår motion

2015/16:3277 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 3.

Ställningstagande

Det finns en komplexitet i den svenska militära insatsen i Irak som aktualiserar avgörande frågor när det gäller exempelvis helhetssyn, långsiktighet, hur Sverige kan och ska bidra samt säkerheten för den svenska styrkan och ytterst Sveriges säkerhet. Detta pekar på behovet av en bred politisk process grundad i dialog och förankring.

Vi kan konstatera att regeringen i hanteringen av den aktuella propositionen har brutit mot den väl etablerade praxis som finns när det gäller den politiska beredningen av internationella insatser. Det bör i sammanhanget understrykas att det är av yttersta vikt att värna principen om en bred samsyn kring fredsfrämjande insatser. Det är nödvändigt att en bred riksdagsmajoritet tar gemensamt ansvar för beslut som rör svenska säkerhetsintressen och svenska medborgares liv och hälsa. Framtida svenska internationella insatser, däribland stöd till Frankrike i enlighet med artikel 42.7, förutsätter politisk dialog och tydlig förankring.

2. Förankring av internationella insatser, punkt 2 (KD)

av Mikael Oscarsson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:3277 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 3 och
avslår motion
2015/16:3278 av Karin Enström m.fl. (M, C) yrkande 1.

Ställningstagande

Jag kan konstatera att regeringen valt att bryta mot vedertagen praxis när det gäller att förankra internationella insatser i riksdagen. Praxis är tydlig och säger att svenskt deltagande i internationella insatser ska förankras i riksdagen. Efter det att den militära utbildningsinsatsen i norra Irak inleddes har ett antal faktorer förändrats, och det säkerhetspolitiska läget är i dag ett helt annat än när den pågående insatsen beslutades. Inför kommande förslag om internationella insatser krävs en grundlig analys av läget i området där insatsen görs samt en diskussion om svenskt deltagande.

3. Insatsens långsiktighet, punkt 3 (KD)

av Mikael Oscarsson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:3277 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 1 och
avslår motion
2015/16:3276 av Allan Widman m.fl. (FP) i denna del.

Ställningstagande

Det ligger i Sveriges, likväl som omvärldens, intresse att vara med och bidra till att bekämpa den fruktansvärda terror Daesh/IS bedriver. Det är bra att Sverige sedan en tid bidrar med en militär utbildningsinsats i norra Irak och ska fortsätta med det. Men en utbildningsinsats i ett land som befinner sig i krig måste ha ett långsiktigt mandat för att alla inblandade parter ska kunna upprätta en långsiktig strategi. För att framgångsrikt bekämpa den avskyvärda terrorism som Daesh/IS utför måste den svenska insatsen bedrivas med långsiktighet. Jag anser därför att regeringen bör se till att Försvarmakten har full insyn i regeringens strategiska överväganden likväl som de utrikespolitiska överväganden som gjorts i detta ärende.

4. Inriktning och omfattning på koalitionen och Sveriges stödinsatser, punkt 5 (SD)

av Björn Söder (SD) och Roger Richtoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2015/16:3274 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkandena 4 och 5 samt avslår motionerna

2015/16:3276 av Allan Widman m.fl. (FP) i denna del och

2015/16:3277 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkandena 2 och 4.

Ställningstagande

Eftersom konflikten i Irak är starkt etniskt betnad är det varken rättvist eller ändamålsenligt att en grupp ska behöva luta sig mot en annan för sitt militära försvar. Därför anser vi att koalitionen även behöver stödja kristna och yazidiska självförsvarsgrupper, framför allt på Nineveslätten som i dag till stor del kontrolleras av IS. Kristna och yazidier är bland de numerärt minsta och svagaste minoriteterna i landet, och deras möjligheter till självförsvar är en förutsättning för skapandet av den autonoma provins som Iraks regering utlovat.

Den föreslagna utbildningsinsatsen i norra Irak är viktig men inte tillräcklig för att på ett ändamålsenligt sätt kunna stödja de kurdiska, irakiska och, eventuellt, de kristna och yazidiska styrkorna. Vi vill att regeringen utreder behov av och möjligheter till materiellt stöd. Vi avser inte krigsmateriel för strid utan andra former av materiellt stöd. Sådant stöd skulle kunna handla om kommunikations- och sjukvårdsutrustning, mobila internetanslutningar och datorer och små förarlösa övervakningsplan liknande dem som använts i insatsen i Afghanistan.

5. Inriktning och omfattning på koalitionen och Sveriges stödinsatser, punkt 5 (KD)

av Mikael Oscarsson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2015/16:3277 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkandena 2 och 4 samt avslår motionerna

2015/16:3274 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkandena 4 och 5 samt

2015/16:3276 av Allan Widman m.fl. (FP) i denna del.

Ställningstagande

I Sveriges kamp mot terrorismen är vårt bidrag till den internationella koalitionen mot Daesh/IS betydelsefullt. Det är därför min mening att insatsens omfattning över tid kommer att behöva trappas upp. Sverige behöver förbereda sig på att utveckla insatsen och tillföra ytterligare hjälp till koalitionen eller andra länder som drabbas i sviterna av konflikten i Irak och Syrien. Om så efterfrågas bör Sverige se över möjligheten att skicka Gripenplan i kampen mot Daesh/IS.

Kurdistans regionala regering (KRG) behöver omvärldens stöd i kampen mot Daesh/IS och har själv efterfrågat stöd i form av militär materiel. Vilken typ av materiel Sverige har möjlighet att bidra med, inom ramen för vår nuvarande lagstiftning, bör beredas på regeringsnivå. Viljeinriktningen från svensk sida bör emellertid vara att vi är beredda att stödja KRG med materiel om så är möjligt.

6. Försvarsbudgeten, punkt 6 (SD)

av Björn Söder (SD) och Roger Richtoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2015/16:3274 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Vi vill generellt se kraftigt ökade resurser till försvaret, men vi anser att regeringen åtminstone i sina kommande budgetförslag ska skjuta till additionella medel till försvarsbudgeten för att kompensera för den ekonomiska påfrestning som det innebär för Försvarsmakten att genomföra den militära utbildningsinsatsen i Irak och eventuellt materiellt stöd.

7. Iraks konstitution, humanitära frågor m.m., punkt 7 (SD)

av Björn Söder (SD) och Roger Richtoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:3274 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

IS härjningar har orsakat ett närmast ofattbart lidande för det irakiska folket i allmänhet och dess etniska och religiösa minoriteter i synnerhet.

År 2003 ska det ha funnits ca 1,2 miljoner kristna bara i Irak. I dag uppskattas antalet ha sjunkit så lågt som till 180 000. Situationen för andra minoriteter som exempelvis yazidier, mandéer, turkmener, judar, romer och shabaker är också mycket svår.

Irak behöver en konstitutionell lösning som tar hänsyn till minoriteters legitima krav på ett utökat självstyre. Vi anser att ett utökat självstyre för landets minoriteter är en viktig pusselbit i landets politiska stabilisering. Vi anser att regeringen bör använda sitt inflytande och komplettera den militära insatsen med en politisk process för att påverka den irakiska regeringen i riktning mot ett utökat självstyre för de kristna på Nineveslätten och för de kurdiska delarna av Irak. Vi anser att detta är den enda lösningen för att långsiktigt stabilisera situationen i Irak.

Kriget i Irak har skapat en på vissa platser mycket allvarlig humanitär situation. Enligt FN:s humanitära samordningsorgan (Unocha) krävs ungefär 6 miljarder kronor för att hantera de humanitära behoven.

Vi anser att det är en felprioritering av historiska mått att finansiera en hopplöst ineffektiv invandringspolitik genom att bl.a. öka avräkningarna från biståndsanslaget. Vi anser att regeringen bör använda Sveriges begränsade resurser där de gör mest nytta och kraftigt öka stödet till humanitära insatser i krisens närområde.

Särskilt yttrande

Försvarsbudgeten, punkt 6 (M, C)

Jan R Andersson (M), Karin Enström (M), Lena Asplund (M), Daniel Bäckström (C) och Sofia Arkelsten (M) anför:

Regeringen beräknar att kostnaden för svenskt deltagande i den militära utbildningsinsatsen i norra Irak under 2016 kommer att uppgå till 115 miljoner kronor. Förlängningen av insatsen i Irak innebär att det inte finns några medel kvar inom anslaget för internationella insatser.

Om det uppstår behov av nya eller förstärkta insatser utgår vi från att anslaget 1:2 (Försvarsmaktens insatser internationellt) tillförs nya medel. Eventuell finansiering ska inte påverka övriga anslag för det militära försvaret negativt, utan måste tillföras utifrån. Detta följer av försvarsuppgörelsen om inriktningen för Sveriges försvar under perioden 2016–2020. Nya eller utökade insatser får inte medföra att Sveriges försvarsförmåga urholkas.

Vi vill även framhålla att det är av stor vikt att de initiala erfarenheter som gjorts av det svenska förbandet på plats nu utvärderas grundligt för att ta vara på lärdomar för den förlängda insatsen. Betydelsen av att tidigt fånga in relevanta utmaningar är en viktig lärdom från insatsen i Afghanistan.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2015/16:40 Fortsatt svenskt deltagande i den militära utbildningsinsatsen i norra Irak:

Riksdagen medger att regeringen ställer en svensk väpnad styrka bestående av högst 120 personer till förfogande till utgången av december månad 2016 för att på Irakisk inbjudan delta i den militära utbildningsinsats som genomförs av koalitionen mot Isil i norra Irak.

Följdmotionerna

2015/16:3274 av Julia Kronlid m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sina kommande budgetförslag ska skjuta till medel till försvarsbudgeten för att kompensera för den ekonomiska påfrestning som Försvarsmakten utsätts för i och med insatsen i Irak och eventuellt materiellt stöd och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att öka de humanitära insatserna i konfliktområdena och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att en långsiktig konstitutionell lösning tas fram som ger de kristna på Nineveslätten och i de kurdiska delarna av Irak autonomi, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att även kristna självförsvarsgrupper inkluderas i koalitionen stödinsatser, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda behov av och möjligheter till materiellt stöd och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:3276 av Allan Widman m.fl. (FP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stöd till Kurdistans regionala regering och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:3277 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att internationella insatser likt den i Irak måste bedrivas långsiktigt och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att insatsen i Irak ska utökas och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förankring av kommande förslag om internationella insatser och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska se över möjligheterna att stödja Kurdistans regionala regering (KRG) med krigsmateriel och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:3278 av Karin Enström m.fl. (M, C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen inför kommande förslag om fredsfrämjande insatser ska återgå till ordningen att säkerställa en bred samsyn, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att utvärdera de insatser som Sverige har genomfört i Irak sedan insatsen inleddes och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att göra en helhetsbedömning av säkerhetsläget i Irak och dess påverkan på den svenska insatsen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om statusen på de medarbetare som ingår i insatsen och behovet av tydliga bilaterala avtal med Irak och tillkännager detta för regeringen.